

Povinný předmět
MRS/SZZB3

ROZVOJOVÁ STUDIA A MEZINÁRODNÍ VZTAHY

A. ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE

1. Rozvojová spolupráce: základní východiska

- rozvoj a jeho pojetí; rozvojová spolupráce a rozvojová politika; koherence politik pro rozvoj; Commitment to Development Index; měření toků pomoci -oficiální rozvojová pomoc ODA, Country Programmable Aid, Inflated Aid; architektura a aktéři mezinárodního rozvoje; klasifikace rozvojové pomoci (programová a projektová pomoc, bilaterální, multilaterální a trilaterální pomoc, humanitární a potravinová pomoc); rozvojová pomoc v kontextu dalších nástrojů financování rozvoje

2. Rozvojová spolupráce v historickém kontextu

- zahraniční pomoc před II. světovou válkou; zrod moderní rozvojové pomoci (40.-50. léta 20. století); významné periody v historii RP z hlediska rozvojových teorií a strategií (modernizační fáze, neoliberální fáze); významné mezinárodní události a jejich vliv na RS (ropná a dluhová krize, konec studené války)

3. Tradiční bilaterální donoři

- DAC OECD a jeho role; objemy a trendy bilaterální pomoci tradičních donorů; motivace a cíle RS; formy a modality institucionálního zabezpečení rozvojové spolupráce bilaterálních donorů; role domácích politických faktorů na podobu RS

4. Nastupující donoři: jejich role a postavení v mezinárodní architektuře pomoci

- objemy a trendy zahraniční pomoci nastupujících (nových) donorů; kategorizace a charakteristika nastupujících donorů – donoři arabského modelu a modelu DAC, donoři jižního modelu (se zvláštním zřetelem k Číně)

5. Multilaterální pomoc

- definice a základní trendy a výzvy multilaterální pomoci (multi-bi pomoc; proliferace multilaterálních organizací); systémy monitoringu a evaluace multilaterálních donorů; fenomén globálních vertikálních fondů a programů

6. Role mezinárodních finančních institucí v mezinárodním rozvoji

- působení Mezinárodního měnového fondu, skupiny Světové Banky a Světové obchodní organizace; jejich role a působení v systému mezinárodní rozvojové spolupráce; otázka financování MMI

7. Role OSN v mezinárodním rozvoji

- struktura OSN; působení OSN v oblasti rozvoje; charakteristika vybraných agentur a fondů OSN (UNICEF, UNDP, UNRWA, WHO, UNFPA; UNCTAD, UNIDO); financování rozvojových aktivit OSN; reformy rozvojové činnosti systému OSN; Rozvojové cíle tisíciletí (východiska, základní charakteristika, problémy a výzvy spojené s MDGs), globální rozvojová agenda po roce 2015

8. Role Evropské unie v mezinárodním rozvoji

- historický vývoj rozvojové politiky a spolupráce EU (vztah EHS/ES/EU k zemím ACP; iniciativa EBA; dohody o ekonomickém partnerství EPAs); instituce, orgány a finanční mechanismy rozvojové politiky EU (Evropský rozvojový fond; Evropská komise, Rada EU, a Evropský parlament); projektový cyklus EU; problematika koherence evropských politik pro rozvoj

9. Role nevládních organizací v mezinárodním rozvoji

- základní charakteristika a typologie nevládních organizací (ve vztahu k rozvojové problematice), vývoj strategií rozvojových nevládních organizací; interakce nevládních organizací s partnery (vlády;

spolupráce Sever-Jih, Jih-Jih), komparativní výhody nevládních organizací v rozvojových aktivitách a jejich hodnocení; vybrané významné mezinárodní rozvojové organizace, sítě a platformy

10. Efektivita rozvojové spolupráce: vybrané aspekty

- vztah rozvojové pomoci a ekonomického růstu; faktory snižující účinnost pomoci; problematika vázání pomoci; proliferace a fragmentace pomoci; absorpční kapacita příjemců pomoci; iniciativy k posílení účinnosti rozvojové pomoci (zejména Pařížská deklarace)

11. Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky

- zahraniční pomoc Československa před rokem 1989; vývoj ZRS ČR v období let 1995-2007; transformace systému ZRS ČR a výjimky z transformace; formy ZRS ČR – dvoustranná spolupráce (teritoriální a sektorové priority; průřezové principy); mnohostranná spolupráce; modality ZRS ČR (bilaterální a trilaterální rozvojové projekty, stipendia, humanitární pomoc; další možné modality); finanční rámec (objemy a trendy RP); legislativní a koncepční rámec (klíčové dokumenty a legislativa); institucionální zajištění současné podoby ZRS ČR; projektový cyklus, způsoby a formy financování projektů ZRS ČR (výběrová řízení a dotační tituly), monitoring a evaluace

B. MEZINÁRODNÍ VZTAHY

12. Mezinárodně-politický systém a aktéři v mezinárodních vztazích:

- bi-polarita, multi-polarita, uni-polarita
- stát (atributy států, determinanty vedoucího postavení v mezinárodně-politickém systému); mezinárodní vládní/nevládní organizace; teroristické skupiny; jednotlivci atd. a jejich měnící se role

13. Zhroucené státy:

- definice a základní charakteristika zhroucených států;
- taxonomie zhroucených států podle Jean-Germain Grose – „*anarchic states, phantom/mirage states, anaemic states, captured states, states failed in vitro*”

14. Teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů I. (realismus, neorealismus):

- definiční znaky klasického realismu podle Hanse Morgenthau;
- zdroje moci, národní zájem
- logika mocenské rovnováhy a problémy s ní spojené; bezpečnostní dilema a problémy s ním spojené; strategie reakcí na hrozby (*self-help*); *appeasement* a odstrašení
- Kenneth Waltz a jeho pojetí neorealismu – anarchická struktura mezinárodního systému, kontrast domácího hierarchického systému a mezinárodního anarchického systému

15. Teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů II. (liberálně-idealistická tradice):

- základní východiska a předpoklady idealistické tradice před 1. Světovou válkou podle Normana Angela; argument vzájemné závislosti
- hlavní aktéři mezinárodně-politického systému, hlavní stabilizátory mezinárodně-politického systému; motivy jednání aktérů mezinárodně-politického systému
- kolektivní bezpečnost; teorie demokratického míru

16. Možnosti zmírnění anarchie v mezinárodním pořádku:

- stabilizátory mezinárodně-politického systému
- funkce a limity mezinárodních organizací a mezinárodních režimů podle Michaela Doyle a Josepha Grieca

17. Teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů III. (konstruktivistický a feministický přístup):

- odlišení konstruktivistických přístupů od tzv. „velkých teorií“; hlavní principy konstruktivistické teorie podle A. Wendta
- hlavní aktéři; hlavní stabilizátor systému; hlavní motivy aktérů
- feministická kritika realistického pojetí mezinárodních vztahů podle Ann Tickner

18. Teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů IV. (ekonomický strukturalismus, neo-marxismus):

- hlavní předpoklady ekonomického strukturalismu
- kontrastujte ekonomický strukturalismus; neorealismus a neoliberalismus
- myšlenkoví předchůdci ekonomického strukturalismu (Marx, Hobson, Gramsci)
- teorie světového systému - Imanuel Wallerstein (světová imperia; světové ekonomiky; jádrové; periferní a semi-periferní oblasti)

19. Mezinárodní bezpečnost:

- vývoj studia mezinárodní bezpečnosti a hlavní znaky jednotlivých přístupů – realistická strategická studia a vojenská bezpečnost; Kodaňská škola a další dimenze bezpečnosti (nové referenční objekty, nové zdroje ohrožení); lidská bezpečnost
- bezpečnostní výzvy v rozvojových zemích podle Caroline Thomas

20. Humanitární intervence:

- hlavní definiční znaky, které odlišují humanitární intervence od jiných vojenských a nevojenských operací
- legalita a legitimita humanitárních intervencí
- historické kořeny humanitárních intervencí - doktrína spravedlivé války
- kritéria zásahu a jejich kritika: spravedlivá příčina, oprávněná autorita, přiměřená možnost zvítězit, proporcionalita, poslední instance
- „*Responsibility to Protect*“ /odpovědnost za ochranu

C. ROZVOJOVÉ TEORIE

21. Kolonialismus a dekolonizační proces ve vztahu k rozvoji:

- nerovnoměrný rozvoj světa; počátek, vývoj a konec kolonialismu; dekolonizační proces; dědictví kolonialismu pro současný svět

22. Liberální a neoliberální teorie rozvoje:

- klasické ekonomické teorie; teorie růstu; modernizační teorie; neoliberalismus v rozvoji; Washingtonský konsensus, programy strukturálních úprav

23. Levicově orientované teorie rozvoje:

- utopický socialismus; německá idealistická filosofie; britská politická ekonomie; marxistický pohled na společnost, stalinismus, západní marxismus, frankfurtská škola, afro-socialismus;
- strukturalismus v rozvoji; teorie závislosti; teorie světového systému

24. Rozvojové přístupy zaměřené na člověka:

- přístup naplňování základních potřeb v mezinárodním rozvoji
- lidsko-právní přístup k rozvoji (odkaz na lidská práva, emancipace, zapojení, nediskriminace a zranitelné skupiny, odpovědnost); rozvojové cíle tisíciletí v kontextu lidsko-právního přístupu k rozvoji

25. Rozvoj, moc a privilegia:

- Moc a mechanismy „produkce“ vědění; Orientalismus; konstrukce binární opozice „my vs. oni“; stereotypizace; normalizace násilí; moc a nástroje politické dominance a kontroly
- Post-koloniální studia; kritika západní modernity; post-rozvoj a jeho kritika
- „*Critical Rasism Theory*“, Gender a rozvoj, „*Intersectionality*“

ZÁKLADNÍ LITERATURA

Východícím zdrojem a rámcem specifikujícím náplň jednotlivých otázek jsou přednášky z předmětů Rozvojová spolupráce, Mezinárodní vztahy a Rozvojové teorie.

Mezinárodní rozvojová spolupráce

- Opršal, Z. *Manuál k předmětu Rozvojová spolupráce*.
- Dušková, L., a kol. 2012. *Encyklopedie rozvojových studií*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Bartenev, V., Glazunova, E. 2013. *International Development Cooperation. Set of Lectures*. Moscow: the World Bank.

Mezinárodní vztahy

- Art, R. and R. Jervis, eds., 2003. *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*. New York: Longman.
- Booth, K. and S. Smith, 1995. *International Relations Theory Today*. Cambridge, UK: Polity.
- Drulák, P., 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Gross, J.G., 1996. *Towards a Taxonomy of Failed States in the New world Order: Decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti*. Third World Quarterly 17:3/1996.
- Goldstein, J. and J. C. Pevehouse, 2006. *International Relations*. New York: Pearson Longman.

Rozvojové teorie

- Lewellen, T., 1995. *Dependency and Development: An Introduction to the Third World*. London: Praeger.
- Peet R. and E. Hartwick, 2009. *Theories of Development. Contentions, Arguments, Alternatives*. London: The Guilford Press.
- Preston, P.W. , 1996. *Development Theory. An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Willis, K. 2005. *Theories and Practices of Development*. London: Routledge.